

Een oorlog wordt niet alleen met wapens gewonnen

Over de april-mei stakingen in 1943

Berichten over een oorlog gaan vaak vooral over de gevechten tussen legers. Maar het gedrag van de burgers speelt een welhaast even belangrijke rol. Het is een enorm verschil of een bezetter door het volk omarmt wordt, of dat er vanuit het volk fors verzet is.

We hebben niet voor niets het spreekwoord: ‘met onwillige honden is het kwaad hazen vangen’.

Het is dit jaar 80 jaar geleden dat de april-mei stakingen plaatsvonden. Ik vind het daarom belangrijk om hier extra bij stil te staan. Deze stakingen hebben volgens velen lange tijd niet de aandacht gekregen die ze verdienen.

Aanleiding voor de stakingen was de bekendmaking (op 29 april 1943) van het besluit van de bezetter om de ongeveer 300.000 oud-militairen van het Nederlandse leger opnieuw en wel ‘terstond’ in krijgsgevangenschap te nemen en weg te voeren naar Duitsland.

De stakingen begonnen bij de machinefabriek Stork in Hengelo en verspreidden zich snel over het land. De telefonistes van Stork belden met bedrijven in de omtrek én met bevriende bedrijven in het hele land. Meer dan 200.000 mannen en vrouwen legden het werk neer. Het werd de grootste staking uit de Nederlandse geschiedenis. En de grootste uiting van geweldloos volksverzet in de door Duitsland bezette gebieden in Europa.

Ook bij Philips hier in Eindhoven werd het werk stilgelegd. Eén van de initiatiefnemers en leider van de staking was Rien van Bruggen. Hij werkte op het Nat.Lab en was actief in het verzet. Rien van Bruggen, hier in Acht geëerd met het Rien van Bruggenpad, is op 9 juli 1944 gearresteerd en op 19 augustus in Kamp Vught gefusilleerd.

De bezetter reageerde met harde hand op de stakingen. Er moesten doden vallen, in heel Nederland stierven 200 mensen. Tachtig stakers werden standrechtelijk geëxecuteerd, hun namen werden op plakaten bekendgemaakt. Onder hen Jan Gielen. Ook zijn naam prijkt hier op de straatnaamborden.

Aan de Glaslaan, vlak bij de voormalige portiersloge van Philips, staat het ‘Monument voor de gevallen’. Dit monument is opgericht ter nagedachtenis aan werknemers van Philips die door de bezetter om het leven zijn gebracht. Waaronder vier Philipsmedewerkers terechtgesteld vanwege hun (al dan niet vermeende)

deelname aan de April-meistakingen van 1943.

Ook de directie van Philips werd niet ontzien. De Duitsers dreigen “dat wanneer alle arbeiders 4 mei om acht uur niet aanwezig waren, de directie, waaronder Frits Philips, doodgeschoten zou worden”. Ook in de dorpen om Eindhoven werd via luidsprekerwagens omgeroepen: dat als de bevolking wilde voorkomen dat ingenieur Frits Philips zou worden doodgeschoten, dan moest iedereen weer gauw aan het werk gaan.

Door dit hardhandige optreden eindigde de stakingen op 3 mei 1943.

Het effect van de stakingen op zich was niet zo groot; het besluit om mensen te werk te stellen wordt niet teruggedraaid en talloze oud-militairen worden naar Duitsland gestuurd, maar ze betekenden wel een keerpunt in de oorlog. Doordat de bezetter de stakingen bloedig neerslaat, neemt het verzet in Nederland toe.

Wie tot dat moment had gehoopt dat er met de bezetter afspraken vielen te maken, was van dat idee nu wel genezen. Na de April-mei stakingen van 1943 groeide de bereidheid tot verzet. Meer mensen namen onderduikers op, meer mensen gingen met of zonder wapens de strijd aan.

Het woord ‘stakingen’ werkt daarom misleidend. Er waren geen stakingsleiders en geen stakingseisen. In feite waren het opstanden tegen de bezetter.

Ook nu zijn er oorlogen gaande in de wereld en ook daar zijn er mensen die zich verzetten.

Op een andere manier dan de mei stakingen in Nederland, maar wel heel relevant omdat het mensen kracht en hoop geeft op de komst van vrede

Deze tekst is onder andere gebaseerd op informatie van:

Stichting Landelijke Herdenking April-mei stakingen 1943 en
Stichting 18 september.

Organisaties die er voor zorgen dat wij niet vergeten door te herdenken.